

'Een school
kan niet
zonder de
geur van
krijtjes'

**Kees van Kooten over het belang
van taal en goed onderwijs**

Kees van Kooten praat graag over taal. En is bezorgd over de toekomst ervan. “Het gaat de verkeerde kant op. Kinderen krijgen geen goed taalonderwijs meer.” Geen wonder, vindt hij, want de docenten hebben het ook nooit goed geleerd. Fouten maken is heel normaal geworden.

Het gesprek is nog geen minuut van start, of Van Kooten begint een verhandeling over modernismen als ‘zich irriteren’ (“Het is geen wederkerig werkwoord!”) en schermblindheid. Als voorbeeld wordt een fout in de tekst die voor hem ligt aangehaald. Geschreven door de interviewer die nu tegenover hem zit. Pijnlijk? Geen seconde. Van Kooten weet zelfs een verwijt zo in te pakken dat je glimlachend knikt en vraagt om meer.

Van Kooten: “Wat je ook veel ziet zijn typische computerfouten. Zinnen die halverwege zijn omgegooid, maar waarin de vervoeging is blijven staan. Zelfs in het NRC kom je dat soort fouten tegen! Als je eerder een fout maakte in je typewerk,

gebruikte je Tipp-ex. De tijd dat de Tipp-ex droogde, gebruikte je als bedenktijd over hoe de zin dan wel moest zijn. Nu kijk je alleen nog op het scherm en als iets niet bevalt, haal je het direct weg. Het is zo vluchtig dat er een soort schermblindheid ontstaat.”

Ook in literaire zin is het raar dat alles tegenwoordig op de computer gebeurt, vindt Van Kooten. “Eerste versies van boeken bestaan niet meer. Als ik de naam Hugo Claus hoor, dan zie ik zijn handschrift zo voor me.” Ook het handschrift van andere schrijvers staat in zijn geheugen gegrift dankzij manuscripten die bewaard zijn gebleven. “Nu staat alles in een computer en wordt de tweede versie gewoon over de eerste heen geschreven. Zonde!”

De geur van krijtjes

Op scholen wordt steeds meer digitaal gewerkt. Iets dat het onderwijs niet altijd ten goede komt, denkt Van Kooten. “Ik ontdekte tot mijn schrik dat de geur van krijtjes helemaal weg is uit het klaslokaal. Een school kan toch niet zonder die geur! Als je van de leraar het bord mocht schoonmaken met de wisser. Dat was echt

iets bijzonders. Nu hangt er een digitaal schoolbord voor de klas. Kinderen leren het woord sok niet doordat het met krijtletters op het bord wordt geschreven, maar doordat er met een beamer een sok wordt geprojecteerd op het bord. Heel vreemd vind ik dat.”

Toch heeft zijn bezwaar minder te maken met nostalgische overwegingen dan je zou denken. “Het begeerlijke ontbreekt; het mooie handschrift op het bord. Als kind keek je vol bewondering naar dat mooie handschrift op het bord. Zoals juf schrijft, ga ik het ook leren, dacht je in je schoolbankje. Dat is nu veel minder.”

Positieve ontwikkelingen zijn er natuurlijk ook volop. “De fantastische juffen, bijvoorbeeld. Of de gezellige groepjes waarin de tafels staan. Wij zaten vroeger twee aan twee. De eerste schooldag van het jaar moest je dan ook goed opletten. Als je naast iemand ging zitten was je daar het hele jaar toe veroordeeld.”

Leraar Nederlands

School was voor Van Kooten geen onverdeeld genoeg. Hij hield het vol, omdat

hij leraar Nederlands wilde worden. “Dat was het meest artistieke dat ik kon bedenken. Artiest worden kwam niet eens bij me op.” Gelukkig ontmoette hij op het Dalton Lyceum Wim de Bie, met wie hij nog jaren zou samenwerken. “Met hem ben ik radio gaan maken. En toen ik daar eenmaal aan geroken had...”

Een motiverende omgeving is heel belangrijk om plezier in taal te ontwikkelen, denkt Van Kooten. “Al hangt het ook af van de kwaliteit van de docenten en de school. En raar genoeg van het postcodegebied waarin je woont. Met een ‘dure’ postcode is de kans op een goede toekomst groter. Er zijn zelfs al mensen die gaan verhuizen om in een beter postcodegebied te komen!”

Aan een motiverende omgeving zal het zijn kleinkinderen niet ontbreken. Vrijwel alle Van Kootens zijn bezig met tekst. Of het nou is als acteur, muzikant of (scenario) schrijver. “Al is het nooit te voorspellen wat er op die zeef blijft liggen. De impressies die je als kind opneemt zijn zo enorm. Vaak zijn het juist de kleinste gebeurtenissen waaraan je de grootste herinneringen bewaart. Dat de bakker een rode muts heeft bijvoorbeeld.”

“We gingen vooral aan goede doelen doen in de hoop dat onze kinderen daardoor goede mensen zouden worden.”

Kees van Kooten in het kort

- Geboren op 10 augustus 1941 in Den Haag.
- Bedacht en maakte met Wim de Bie talloze cabaret-, radio- en televisieprogramma's.
- Schreef ruim veertig boeken.
- In 2004 kreeg hij een Gouden Ganzenveer vanwege zijn betekenis voor het geschreven woord.
- In 2007 krijgt hij samen met Wim de Bie een erelidmaatschap van Genootschap Onze Taal.

“Wij zaten vroeger twee aan twee.
Als je naast iemand ging zitten was je
daar het hele jaar toe veroordeeld.”

Eerste taalgrapje

Het taalgevoel van Van Kooten werd al vroeg aangewakkerd. “Mijn moeder was onderwijzeres op een kleuterschool. Mijn vader was vertegenwoordiger. Ik werd altijd voorgelezen. Vooral Dotje Dons kan ik me nog herinneren. Over een moedereend met tien kleintjes die ze steeds kwijtraakte.” Zelfs zijn eerste taalgrapje herinnert hij zich nog. Over de mazelen. “Ik besepte ineens dat één woord twee betekenissen kon hebben.”

Ook zelf leest hij nog regelmatig voor. Aan zijn kleinkinderen. “Annie M.G. Schmidt, bijvoorbeeld. Het Schaap Veronica of Het Fluitketeltje. Daar zit zoveel humor in! Haar boeken zijn tijdloos.” Maar ook moeilijke dingen schuwt hij niet. Zo las hij zijn eigen kinderen al op jonge leeftijd Villa des Roses van Willem Elsschot voor. “Ik geloof dat Kim toen vier was en Kasper een jaar of zes. Misschien begrepen ze niet alles, maar toch horen ze op die manier bepaalde dingen die later misschien zorgen voor herkenning. Ik wil niet op mijn knieën gaan zitten.”

Wijze raad

Tijdens het gesprek vliegen de citaten en wetenswaardigheden je om de oren. Ideaal zo'n opa die altijd een wijze raad of een antwoord beschikbaar heeft. “Ik doe inderdaad van alles om Roman (zijn kleinzoon, red.) dingen bij te brengen. Tot vervelens toe, denk ik wel eens.” Internet gebruikt hij daarbij niet. “Nee joh, ik heb een heel goed archief, vol met allemaal mooie plaatjes. Als je zo'n plaat bekijkt in zo'n oud prachtig boek dan blijft dat je toch veel beter bij dan een afbeelding op een computerscherm.”

Kinderen iets leren doe je voor een belangrijk deel door het goede voorbeeld te geven. Zoals het pakken van een mooi boek. Of het steunen van een goed doel. “We hadden vroeger speciaal voor de kinderen een Foster Parents kindje uit Zambia. Heel bijzonder eigenlijk; we gingen vooral aan goede doelen doen in de hoop dat onze kinderen daardoor goede mensen zouden worden.” Glimlachend: “Ik denk trouwens wel dat het geholpen heeft.”

Een gebaar

Als bekende Nederlander word je nogal eens gevraagd om als boegbeeld te dienen.

“Aan de telefoon zitten bij zo'n belactie vind ik helemaal niks. Eigenlijk werk ik alleen mee in echt speciale gevallen.” Eind 1982 deed zo'n gelegenheid zich voor toen Van Kooten en Wim de Bie werden gevraagd om samen met Freek de Jonge een benefietavond te verzorgen voor Amnesty International. “Een gebaar” heette die avond. Daar hebben we een halfjaar voor uitgetrokken. Het was in de hoogtijdagen van Doe Maar, Urbanus en Kamagurka en ze werkten allemaal mee. Die actie bracht wel een miljoen op. Het was echt heerlijk om dat te doen. Als je goed doet, voel je je ook goed.” Sindsdien heeft hij zijn naam nauwelijks nog verbonden aan goede doelen. Wel is hij sinds een jaar of tien overtuigd vegetariër. “Er is een wezenlijke samenhang tussen het eten van vlees en onze toekomst. Jonathan Safran Foer heeft een heel interessant boek geschreven over dit onderwerp: Dieren eten. Ik denk dat vlees eten op den duur net zoiets wordt als roken. Ook politici begrijpen dat steeds meer. Vrijwel elke partij is inmiddels geïnteresseerd in dieren.” Zelf leverde Van Kooten daar ook een bijdrage aan. In de begindagen van de Partij voor de Dieren was hij één van de lijstduwers.

Laagdrempelig en geestig
Zijn laatste project ligt ook in het verlengde van een goed doel; mensen warm maken voor poëzie. Voor *Zo wordt u gelukkig* vertaalde Van Kooten zesentwintig gedichten van de dichter Billy Collins, een voormalig leraar Engels in de Bronx en Poet Laureate (dichter des vaderlands) van de Verenigde Staten. “Collins is echt ongelooflijk. Zijn werk is laagdrempelig en geestig.” Hoog tijd om zijn werk ook in Nederland bekendheid te geven dus.

“Collins is een beetje de Gerrit Komrij van Amerika”, stelt Van Kooten. “Een paar jaar geleden vroeg hij zich af waarom kinderen direct afhaken zodra ergens literatuur op staat. Poëzie vinden ze vaak al helemaal onzin. Vervolgens verzamelde hij 180 gedichten: voor elke schooldag één. Sindsdien starten veel scholen in Amerika elke dag met een gedicht. Het is net als in een kano stappen. Als je in één keer gaat zitten, sla je geheid om. Maar doe je het in kleine stapjes, dan blijf je stevig zitten. Zo werkt het ook met het leren waarderen van poëzie en literatuur.” ■

“Ik denk dat vlees eten op den duur net zoiets wordt als roken.”